

Cemil Meriç

10.Uluslararası Sosyal Bilimler ve Spor Kongresi

Tam Metinl Kitabı

23-25 Kasım 2018, Hatay / Türkiye

Editörler

Ender Eyuboğlu - Sami Baskın

Yayın No.: 03

ISBN: 978-605-81236-2-5

Yayımlanma tarihi: 24 Aralık 2018

10. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Spor Kongresi Tam Metin Kitabı

Editörler: Ender Eyuboğlu - Sami Baskın

Saybilder Yayıncılık Sertifika No: 77535

Genel Yayın Yönetmeni: Sami BASKIN

Sayfa Tasarım: Tuğba Ünver Kocadağ

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

1. Basım, Elektronik Kitap (Çevrim içi / Web tabanlı)

210 x 297 mm

Kaynakça var, dizin yok.

ISBN 978-605-81236-2-5

1. Spor 2. Sosyal bilimler 3. Tebliğler

Çevrimiçi PDF yayın

Yayımlandığı İnternet Ortamı: www.issscongress.org

Genel Müracaat:

Saybilder - Yeni Pazar Mah. Ali Okumuş Cad. Mevlana Sitesi A Blok ÇAYELİ / RİZE

Kurullar

Düzenleme Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Faruk Yamaner

Dr. Öğretim Üyesi Sami Baskın

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Bououchma Elhadi - Institute of Humanities and Social Sciences University
Center (Cezair)

Prof. Dr. Jerzy Kosiewicz - President of ISSSS- (Polonya)

Prof. Dr. Tamas Sterbenz - Sport University (Macaristan)

Prof. Dr. Tamasne Foldesy - Emekli Öğretim Üyesi (Macaristan)

Dr. Öğretim Üyesi Asad Layek - Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğretim Üyesi Ferman Konukman - Katar Üniversitesi (Katar)

Dr. Öğretim Üyesi Yuliia Tarasiuk - I.I.Mechnikov National University (Ukrayna)

Sekreteryaya

Ar. Gör. Tuğba Kocadağ Ünver - Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)

Ar. Gör. Özlem Gedikli - Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)

BİLİM VE DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Abdelghanie Ennam

Ibn Tofail University (Fas)

Prof. Dr. Adnan Kan

Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ahmad Alhosain

Şam Üniversitesi (Suriye)

Prof. Dr. Ahmad Mohamad Wais

Bahreyn Üniversitesi (Bahreyn)

Prof. Dr. Ahmet Nedim Serinsu

Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali Ahmet Doğan

Kırıkkale Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali Sinan Bilgili

Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali Utku

Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Asım Yapıcı

Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ayşen Güre

Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Bekir Buluç

Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Bekir Tatlı

Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Cafer Şen

Dokuz Eylül Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Cemile Arzu Aytakin

Dokuz Eylül Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Cengiz Gündoğdu

Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Cevdet Kılıç

Trakya Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Duygu Arıkan

Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Elif Dikmetaş Yardan

Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Emanuele Isidori

Universita Degli Sutidi Di Roma' Foro
Italico' (İtalya)

Prof. Dr. Erdal Zorba

Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Erdoğan Başar

Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Erdoğan Erbay

Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Eyüp Sarıtaş

İstanbul Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Fethi Gedikli

İstanbul Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Gülay Ekici

Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Halil İbrahim Bulut

İstanbul Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hanife Dilek Batıslam

Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hanife Nalan Genç

Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hanifi Vural

Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hasan Çiçek

Yüzüncü Yıl Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hasan Yener

Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hatice Şirin User

Ege Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hayati Akyol

Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hidayet Aydar

İstanbul Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İhsan Çapcıoğlu

Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İhsan Çiçek

Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İlhan Öztürk

Çağ Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İlknur Aydın Avcı

Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İlyas Topsakal

İstanbul Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İsmail Tuncer

Mersin Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İsmet Boz

Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Kemal Doymuş

Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Kemal Tamer

Gazi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Kenan Arınç
Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Kürşat Yenilmez
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
(Türkiye)

Prof. Dr. M. Aytül Kasapoğlu
Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Medine Sivri
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
(Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Akif Ziyagil
Mersin Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Ali Kıрман
Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Günay
Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Taşpınar
Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Tayfun Amman
Sakarya Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Yavuz Erler
Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Metin Eker
Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mitat Koz
Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mohammed T. Bani Salameh
Yarmouk Üniversitesi (Ürdün)

Prof. Dr. Muna Yüceol Özezen
Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Muslih Abdel Fattah Najjar
Hashemite Üniversitesi (Ürdün)

Prof. Dr. Mustafa Böyükata
Yozgat Bozok Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Muzaffer Sümbül
Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nazire Akbulut
Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Necla Türkoğlu
Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Niyazi Akyüz
Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nuran Öztürk
Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Orhan Kurt
Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Osman Bilen
Dokuz Eylül Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Osman İmamoğlu
Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Osman Köksal
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
(Türkiye)

Prof. Oya Sipahioğlu
Dokuz Eylül Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Robert Schneider
The College At Brockport, State University
Of New York (ABD)

Prof. Dr. Sadullah Sakallıoğlu
Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Serap Çabuk
Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Serkan Yılmaz Kandır
Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Seyfettin Artan
Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Sevgi Koyuncu
Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Sinan Öge
Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Süleyman Dönmez
Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Şinasi Akdemir
Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Talip Atalay
KKTC Din İşleri Başkanı (KKTC)

Prof. Dr. Temel Öztürk
Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Timur Gültekin
Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Uğur Ünal
Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ülkü Eliuz
Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ülkü Eser Ünalı
Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Vahit Göktaş
Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Vedat Ceyhan
Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Veli Duyan
Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Yakup Civelek
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Yaşar Sarı
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
(Türkiye)

Prof. Yeşim Alkaya Yener
Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Yusuf Budak
Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Yusuf Gelişli
Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Yusuf Yanar
Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Yüksel Kaştan
Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Abdülmecit Canatak
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Ahmet İnanır
Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Cuma Bozkurt
Gaziantep Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Cihan Seçilmiş
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
(Türkiye)

Doç. Dr. Erkan Demirkan
Hitit Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Hasan Çukur
Dokuz Eylül Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Hanifi Murat Mutlu
Gaziantep Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Md. Ashrafuzzaman
University Of Chittagong (Bangladeş)

Doç. Dr. Mustafa Oner Uzun
Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Özgür Alparıslan
Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Stevo Popovic
University Of Montenegro (Karadağ)

Doç. Dr. Şaban Çetin
Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Şule Yüksel Özmen
Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Coşkun Karaca
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğretim Üyesi Celal Varışoğlu
Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğretim Üyesi Behice Varışoğlu
Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Ahmad Tuama Halabi

Katar Üniversitesi (Katar)
Dr. Ahmad Yasouf
Lyon Üniversitesi (Fransa)

Dr. Ahmet Aktaş
Girne Üniversitesi (KKTC)

Dr. Cherifa Klau
Cezayir Üniversitesi (Cezayir)

Dr. Delloui Nasreddine
Mascara Üniversitesi (Cezayir)

Dr. Ender Eyuboğlu
Bartın Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Hasan Fehmi Mavi
Eastern Ilinoid University (ABD)

Dr. İrem Eğriboz Bozkurt
Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)

Dr. John Hoon Yu
Glenville State College (ABD)

Dr. Muhemmed Kesgin
Rochester Institute Of Technology (ABD)

Dr. Muzaffer Uysal
University Of Massachusetts Amherst
(ABD)

Dr. Sheeba Farhan
Eastern Command Nursing College
(Hindistan)

ÖN SÖZ

10. Sosyal Bilimler ve Spor Kongresi, *Hatay Büyükşehir Belediyesi* ev sahipliğinde 23-25 Kasım 2018 tarihlerinde gerçekleşti. Bu etkinlik Türkiye'nin en büyük mütefekkirlerinden biri olan Cemil Meriç'e adanmıştır. Cemil Meriç; yazar, çevirmen ve bir düşünür olarak, başta dil, tarih, edebiyat, felsefe ve sosyoloji olmak üzere sosyal bilimlerin birçok alanında özgün fikirlerini dile getirmiş önemli bir Türk aydınıdır. Kendisini, "yazar ve hocayım. Başlıca işim düşünmek ve düşündüklerimi cemiyete sunmaktır." diye tanımlayan özgün bir fikir adamına adanmış bu kongrede katılımcılar ülkemizin önemli sosyologlarından biri olan Cemil Meriç'in kızı *Prof. Dr. Ümit Meriç* hanımefendinin ağzından babasının hayat hikâyesini dinleme fırsatı buldular. Prof. Dr. Ümit Meriç, yaklaşık iki saat "Benim Babam, Cemil Meriç" adlı bir söyleşi gerçekleştirdi.

Cemil Meriç - 10. Sosyal Bilimler ve Spor Kongresi, 23 Kasım günü Türkiye'nin önde gelen Türk Tasavvuf Müsîkîsi sanatçılarından biri olan *Mustafa Demirci*'nin verdiği *Musikâr* konseri ile başladı. Mustafa Demirci'ye *Alper Akdeniz* ve *Serbülent Arpa* eşlik etti. Sonra sosyal bilimler ve spor ile ilgili bildirilerin sunumuna geçildi. 399 bilim insanı Cuma ve Cumartesi günlerinde 264 farklı bildiri sundu. Bu bildirilerin 28'si yabancı bilim insanları tarafından İngilizce ve Arapça sunuldu. Ülkemize gelip sunum yapan bu yabancı bilim insanlarının tam listesi şudur:

Belabdi Nabila	Cezayir
Nekkaa Zahia	Cezayir
Tahar Lakoues Ali	Cezayir
Soufi Abdelouaheb	Cezayir
Mounir Mouras	Cezayir
Maimoun Souheila	Cezayir
Elhadi Bououchma	Cezayir
Allaoui El Khamsa	Cezayir
Hamel Cheikh	Cezayir
Khemili Sahra	Cezayir
Walid Khaled Hammadi	Irak
Manaf Majid Hassn	Irak
Adnan Fadous Omar	Irak
Nasr Khalid Abdel Razzaq	Irak
Iman Ghanim Shareef	Irak
Amthal Shihab	Irak
Fadia Abdulrahman	Irak
Muna Hazim Yahya	Irak
Elabed Nabiha	Tunus
Dalila Chakroun	Tunus
Wafa Muhanna Al-Jaradin	Ürdün
Anas Alkalaileh	Ürdün

Mahmoud Ali Mohammad Al Omari	Ürdün
Ahmad Musalam Odeh Alhalibeh	Ürdün
Tareq F.S. Barbakh	Mısır
Buthaina Gasm Elseed Omer	Sudan
Fatahelrahman Eltahir Abdelrahman Hamed	Sudan
Awadh Abdullah M Alqahtani	Suudi Arabistan
Jerzy Edward Kosiewicz	Polonya
Tamasne Foldesy	Macaristan
Tamas Sterbenz	Macaristan
Reylin Maciejewski	Güney Kore

Görüldüğü gibi Cemil Meriç - 10. Sosyal Bilimler ve Spor Kongresine Türkiye dışından *Cezayir, Güney Kore, Irak, Macaristan, Mısır, Polonya, Sudan, Suudi Arabistan, Ürdün* ve *Tunus*'tan katılımcılar iştirak etmiştir. Bu bilim insanlarının bazıları davetli konuşmacı olarak katılım göstermiştir. Davetli konuşmacılar; *Türkiye* (Abdülmecit Canatak), *Cezayir* (Elhadi Bououchma), *Macaristan* (Tamasne Foldesy ve Tamas Sterbenz), *Polonya* (Jerzy Edward Kosiewicz), *Sudan* (Buthaina Gasm Elseed Omer) ve *Ürdün*'den (Wafa Muhanna Al-Jaradin) gelmiştir.

Cemil Meriç - 10. Sosyal Bilimler ve Spor Kongresi, konser ve sunumlar dışında bir de bir kişisel sergiye de ev sahipliği yaptı. *Zehra Vahapoğlu*, kutnu kumaşı ile birlikte kadife, Özbek ipeği kumaşlarından oluşan, kristal taş, inci, kesme-kum boncuk ve Türk işi desenlerle nakışlı ürünlerini sergiledi.

Kongrenin son günü, şehir gezisi yapıldı. Yerli ve yabancı katılımcılar, Vakıf Köyü, Musa Ağacı, Titus Tüneli, Harbiye Şelaleleri gibi şehir merkezinde bulunmayan ama Hatay'ın önemli tarihi ve kültürel noktalarını görme fırsatı buldular. Böylece kongre sürecine dahil olan bilim insanlarının bilimsel, kültürel ve tarihi konularda birbiriyle paylaşımında bulunmaları sağlanmış, kaynaşmaları ve yeni işbirlikleri kurmalarının önü açılmış oldu.

Bu etkinlikte büyük bir gayret gösteren, Anadolu misafirperverliğinin güzel bir örneğini sergileyen Hatay Büyükşehir Belediyesi mensuplarına, araştırmalarını paylaşmak üzere Hatay'a kadar gelen bilim insanlarına ayrı ayrı teşekkür ediyoruz. Dileğimiz aynı şevk ve heyecanla, benzer etkinliklerde bir daha bir araya gelmektir.

Saygılarımızla...

Prof. Dr. Faruk Yamaner - Düzenleme Kurulu Başkanı
Dr. Öğretim Üyesi Sami Baskın - Düzenleme Kurulu Başkanı

İÇİNDEKİLER

DARBE SÜREÇLERİNDE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ ROLÜ: 15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİNDE MEDYANIN VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN KULLANILMASI	1
19. YÜZYILDA İSTANBUL’U MEKÂN OLARAK İŞLEYEN TÜRK EDEBİYATÇILAR	8
HALK EĞİTİMİ MERKEZLERİNİ TERCİH SEBEPLERİ İLE FİZİKSEL AKTİVİTE VE YAŞAM KALİTESİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ.....	12
TÜRKİYE’DE FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALINDA 2015-2018 YILLARI ARASINDA YAYINLANAN DOKTORA TEZLERİNİN ANALİZİ.....	19
TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ DİLEKÇE YAZMA SORUNLARININ İNCELENMESİ.....	28
ERGENLERİN SİBER ZORBALIK VE MAĞDURİYETLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	39
KELAMİ TARTIŞMALARIN MÜSLÜMANLARIN AHLAK TELAKKİLERİNE ETKİLERİ: ÖZGÜR İRADE VE KADER	52
MATEMATİK VE FEN BİLGİSİ EĞİTİMİNDE ARTIRILMIŞ GERÇEKLİK: DOKÜMAN ANALİZİ ÖRNEĞİ.....	57
HİZMET İNOVASYONU UYGULAMALARINDA BİLGİ PAYLAŞIMI VE İŞGÖREN TATMİNİ: BİR ÇAĞRI MERKEZİ ÖRNEĞİ	65
GÖÇMENLERİN TOPLUMA ENTEGRASYONU AÇISINDAN BOŞ ZAMAN DEĞERLENDİRME SORUNLARI	72
AKTİF VİDEO OYUNLARI VE BOSU TOPU EGZERSİZLERİ ÇOCUKLARDA DİNAMİK DENGİYİ GELİŞTİREBİLİR Mİ?	78
ÖĞRETMENLERİN BİLİMSEL EPİSTEMOLOJİK İNANÇLARINA İLİŞKİN ALGILARI	82
ÖĞRETMEN ADAYLARININ BİLGİ OKURYAZARLIK VE GİRİŞİMCİLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	105
EDEBİ ESERİN TARİHSELLİĞİ ÜZERİNE BAZI MÜLAHAZALAR.....	115
OCKHAM’LI WILLIAM’IN FELSEFESİNDE TÜMELLER SORUNU	121
KÜRESEL ÇAĞDA SORUMLULUK: DİNDARLIĞIN SORUMLULUK DUYGUSU ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	126
GÜNÜMÜZ GENÇLİĞİNİN TEMEL SORUNLARI VE GENÇLERE SUNULAN DİN HİZMETLERİNE DAİR BİR ARAŞTIRMA: BELEN ÖRNEĞİ	144
HALEP MAARİF MÜDÜRÜ KEMAL HALİL BEY’İN ANTAKYA NUSAYRİLERİ İLE İLGİLİ LAYİHASI (1892).....	153

HATAY'DA İÇ GÖÇ HAREKETLERİ.....	700
HATAY'DA BULUNAN DEVLET ÜNİVERSİTELERİNİN MALİ ANALİZİ.....	706
CUMHURİYET İLANI SONRASI BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE YASALARI VE BÜYÜKŞEHİR SAYILARINDAKİ ARTIŞLAR.....	711
5E ÖĞRENME DÖNGÜSÜNÜN YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE YAZMA ÇALIŞMALARINDA KULLANILABİLİRLİĞİ.....	716
BÜTÜNSEL BEYİN MODELİNİN DİL EĞİTİMİ AÇISINDAN ÖNEMİ.....	724
SÜREÇ TEMELLİ YAZMA MODELİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME.....	737
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SORUMLULUK DUYGUSUNUN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ: GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ.....	743
TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ÖZEL ALAN YETERLİKLERİNDE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ.....	761
ELİT GÜREŞÇİLERDE PNF GERMESİNİN OMUZ VE ÖN KOL KUVVETİ ÜZERİNE AKUT ETKİLERİ.....	766
ÖĞRETMENLERİN “NÜKLEER ENERJİ” KAVRAMINA İLİŞKİN METAFORİK ALGILARININ BELİRLENMESİ.....	771
MOLLA LÜTFİ'NİN İDAMI VE GALİLEO'NUN KEMİKLERİ: DELOS PROBLEMİ.....	782
GÖZLEM HİYERARŞİSİ MODELİNE GÖRE PSİKOLOJİK DANIŞMAN ADAYLARININ GÖZLEM DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ.....	788
ÖĞRETMEN ADAYLARININ “ÜNİVERSİTE EĞİTİMİ” KAVRAMINA YÜKLEDİKLERİ DUYGUSAL SEMANTİK DEĞERLERİN ANALİZİ.....	796
MODERN FİZİK KAVRAMLARININ LİSE DÜZEYİNDE ÖĞRETİMİ.....	806
TÜRKİYE'DE EĞİTİM ALANINDA YAPAY ZEKÂ KULLANIM DURUMLARINA GÖRE YAPILAN ARAŞTIRMALARA BİR BAKIŞ: BİR İÇERİK ANALİZİ ÇALIŞMASI.....	829
“YÜZÜKLERİN EFENDİSİ” ÖRNEĞİ ÖZELİNDEN TRANSMEDYA HİKÂYESİ.....	839
YAŞLILARIN GÖZÜNDEN KİŞİLERARASI İLETİŞİMİN DEĞİŞEN YÜZÜ.....	850
BEKÇİ DESTANLARINDA İSTANBUL.....	868
NARDANIYE HANIM MASALI İLE PAMUK PRENSER MASALININ KARŞILAŞTIRILMASI.....	878
MALİYET LİDERLİĞİ STRATEJİSİNİ UYGULAYAN HAVAYOLLARININ FİNANSAL BAŞARISIZLIK RİSKİNİN AMPİRİK ANALİZİ.....	884
6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN NİCELİKSEL VE NİTELİKSEL ORANTISAL AKIL YÜRÜTME PROBLEMLERİNİN ÇÖZÜMÜNDE KULLANDIKLARI STRATEJİLERİN İNCELENMESİ.....	891
ORİGAMİ ÇALIŞMALARININ ÖĞRETMEN ADAYLARININ UZAMSAL YETENEKLERİNE VE ORİGAMİNİN MATEMATİK DERSİNDE KULLANIMINA YÖNELİK İNANÇLARINA ETKİSİ.....	903

YAŞLILARIN GÖZÜNDEN KİŞİLERARASI İLETİŞİMİN DEĞİŞEN YÜZÜ

Gülsüm ÇALIŞIR - Tuğçe AYDOĞAN KILIÇ

“Ürün ve hizmet kalitesinden bahsediyoruz, peki ya ilişkilerimizin kalitesinden, iletişim kalitesinden, birbirimize karşı verdiğimiz sözlerin kalitesinden ne haber?” Max de Pree

“Sen değiştiğinde, her şey değişir.” Jim Rohn

GİRİŞ

Zamanın değişmesiyle birlikte aslında her alanda değişim yaşandığı görülmektedir. Söz konusu değişimin belirgin şekilde hissedildiği alanlardan birisi de yaşlılık ve yaşlı iletişimidir. Dünyada yaşam var olduğundan beri insanın yaşam süresinde de değişimler olmuştur. İstatistiki bilgilerin bize öğrettiğine göre dünyamızda yaşlı nüfusu giderek artış göstermektedir. Bu anlamda yaşlı nüfusun artış gösterdiği bir dünyada yaşamımızı sürdürmekteyiz ve görünen o ki bu artış ileriki yıllarda da artarak devam edecektir.

Yaşlılık ve yaşlı nüfusundaki artışın beraberinde dikkat çeken bir konu da yaşlılık iletişimi olmuştur. Literatürde yaşlılık ile ilgili yapılan çalışmalarda konunun daha çok sosyolojik ve psikolojik boyutlarının ele alınarak işlendiği görülmüştür. Oysaki insanlık tarihi kadar eski olan iletişim kavramının yaşlılık ile bir arada ele alınıp, işlenmemesi bu konuda bir çalışma yapma gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu düşünceden hareketle yaşlıların iletişimi nasıl algıladığı, yaşlılık döneminde özellikle de kişilerarası iletişim özelinde ne tür değişimlerin yaşandığı araştırılmak istenmiştir. Bu yönüyle bu çalışmanın alana katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Bu amaca ulaşabilmek için gerçekleştirilen bu çalışmada yaşları 65 ile 95 arasında değişen 8 kadın ve 8 erkek olmak üzere toplam 16 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen bilgilere göre, değişen zamanla birlikte iletişim ve kişilerarası iletişimde değişimler meydana geldiği anlaşılmıştır. Katılımcılardan alınan bilgilere göre iletişim alanında yaşanan değişimlerin, dünyadaki değişimlerle eş zamanlı olarak değiştiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda teknolojinin gelişmesiyle birlikte, insanların birbirinden uzaklaşması ve iletişim bağlarının zayıfladığı anlaşılmıştır. Dün bir araya gelip gerçekleştirilen sohbetlerin yerini bugün birbirinden uzaklaşan, iletişimin ortamının bulunmadığı anların doldurduğu görülmüştür.

Yaşlılık Kavramı

Yaşlılık denilen süreç, insan yaşamının en son aşamasını oluşturmaktadır. Başka bir deyişle, bebeklik dönemiyle başlayan yaşam sürecinin en son basamağı “yaşlılık” olarak nitelendirilen evreye karşılık gelmektedir. Bununla birlikte yaşlılık söz konusu olduğunda ortak bir paydada buluşmak zorlaşabilmektedir. Bu bağlamda ilgili kavramın kültürden kültüre, bölgeden bölgeye değiştiğini söylemek mümkündür. Böylece kavramın göreceli olduğunu anlaşılmaktadır.

Literatürde “yaşlılık” kavramının açıklaması yapılırken kavramın çeşitli yönlerine dikkat çekilmekte ve bu yönde tanımlar yapıldığı görülmektedir. Söz konusu tanımlar içinde en fazla öne çıkanı ise Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)’nün tanımıdır. Buna göre yaşlılık ile 65 yaş ve üzeri kastedilmektedir. Birleşmiş Milletler (BM)’in tanımında ise bu sınırın 60’da kaldığı görülmektedir. Fakat söz konusu kavramla ilgili gerçekleştirilen çalışmalarda DSÖ’nün sınırlamasının dikkate alındığı anlaşılmaktadır. DSÖ’nün yaşlılık ile ilgili getirdiği yaş sınırlamasında çeşitli evrelerin varlığı da dikkat çekmektedir. Buna göre 65-74 yaş aralığı “genç yaşlı”, 75-84 arası “yaşlı” ve 85 yaşın üzeri ise “en yaşlı” olarak nitelendirilmektedir (Tezcan ve Seçkiner, 2012: 1).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’nin verilerine göre 2016 yılında Türkiye’de yaşlı nüfusu son beş yılda toplam nüfus içerisinde yüzde 17 artış göstererek, 6 milyon 895 bin 385 olmuştur. Yaşlılık alt gruplarına bakıldığında yüzde 61,6’sının 65-74, yüzde 29,7’sinin 75-84 ve yüzde 8,6’sının 85 ve üzeri yaş grubunda olduğu görülmektedir. Yaşlı nüfusunun yüzde 56’sını ise kadınlar oluşturmaktadır. Dünyada yaşlı nüfus sıralamasına bakıldığında da ilk üç ülkenin yüzde 32,3 ile Monako, yüzde 27,9 ile Japonya ve yüzde 22,1 ile Almanya olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye’nin ise bu sıralamada 167 ülke arasından 66’ıncı sırada olduğu belirlenmiştir. Türkiye genelinde yaşlı nüfus oranının yüksek olduğu illere bakıldığında ise yüzde 18,2 ile Sinop’un ilk sırada olduğu ve onu yüzde 16,8 ile Kastamonu, yüzde 15,4 ile Artvin ve Çankırı’nın izlediği anlaşılmaktadır. Yaşlı nüfusunun en düşük olduğu il ise yüzde 3,2 ile Şırnak’tır. Öngörülen tahminlere göre yaşlı nüfus oranının yıllara göre artış göstereceği ve 2023 yılında bu oranın yüzde 10,2; 2030 yılında yüzde 12,9; 2040 yılında yüzde 16,3; 2060 yılında yüzde 22,6 ve 2080 yılında yüzde 25,6 olacağı tahmin edilmektedir (TÜİK, 2017). Görüldüğü üzere dünya ve Türkiye’de değişen yıllarla birlikte yaşlı nüfus oranında da artış olacağı ve nüfusun giderek yaşlanacağı anlaşılmaktadır.

Yaşlı İletişimi

Yaşlanmak, yaşamın diğer evreleri gibi doğal bir süreçtir. Herkes için geçerli olan yaşlılık dönemi farklı tanımlamalar içermektedir. Arpacı ve Tokyürek (2007: 62) bu farklılığın, toplumsal norm ve değer yargularına göre biçimlenmesinden kaynaklandığı görüşündedir. Yani kültürden kültüre “yaşlı kuşak” değişebilmektedir. Toplum nezdinde biçimsel yönden farklı yönleri olsa da bu kuşağın sosyal sorunlarının benzer olduğu görülmektedir (Kurt vd., 2010: 38). İnsanların, yaşları ilerledikçe yalnızlığa büründüğü ve bu nedenle ailesi, dostları ve çevresindeki diğer insanların sosyal desteğine ihtiyaç duyduğu anlaşılmaktadır (Müftüler, 2018: 103).

Woolf (1998), yaşlı bireylerin diğerleri tarafından sosyal destek görmemesini “yaşlılık” kavramıyla ifade etmektedir. Buna göre yaşlılık, yaşamın diğer evrelerindeki insanların, yaşlı kimseleri ihmal etmesi durumuna karşılık gelmektedir. Günümüzde de bu görüşü destekler nitelikte tavırlar sergilenmektedir. Örneğin iletişim noktasında yaşlılara gereken hassasiyet gösterilmemektedir. Kalınkara (2012: 4), geleneksel yaşamda “bilge kişi” olarak nitelendirilen yaşlı insanlarla iletişim kurmanın bugünün şartlarında değerini yitirdiğine dikkat çekmektedir. Özmen (2013: 111), bu görüşü desteklemekte ve konuyu özelleştirerek Türk toplumunun en önemli

görevlerinden birinin yaşlılara ve yaşlılarla iletişim kurmaya özen gösterilmesi ifadesine yer vermektedir.

Günümüzde yaşlılara yönelik tavır ve davranışlarda, iletişim boyutuyla değişiklikler olduğu görülmüştür. Henüz modernite insanlığı esir almadan Platon, özellikle çocukların yaşlılara karşı kötü davranışlar sergilediği ve saygısızlıkta bulunduğu, kendi âleminde sohbete dalıp yaşlıları görmezden geldiği şeklinde öngöründe bulunmuştur (Quintelier, 2007: 165). Bu görüşü bugün çocukların yaşlı kimselerle karşılaştığında hal hatır sormak bir yana dursun, telefon, tablet gibi iletişim araçlarından başını kaldırmadığı durumu ile güçlendirmek mümkündür. Sadece çocukları değil, gençleri ve yetişkinleri de esir alan bu iletişim araçlarının, onları yaşlılarla iletişimden alı koyan bir unsur olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan yaşlı insanlar da sosyalleşmenin bir gereği olarak yüz yüze iletişime ihtiyaç duymaktadır ve bu ihtiyacı, çevresindekilerle karşılamak istemektedir.

Toplumunu oluşturan bireylerin sohbet sırasında baştan sona dek yaşlıları dinlemesi de, kimi zaman sebepsiz endişelerini yanıtlaması da ortak vazifeleri olmaktadır. Yaşlılarla iletişim sürecinde; iletişim türleri, statü değişikliği, kendini ortama kabullendirme, iletişim şeklinin değişmesi, hastalık ve ölüm gibi durumlar iletişime etki etmektedir (<https://acikders.ankara.edu.tr>). Örneğin kulağı ağır işiten yaşlı bir kişi ile fısıltı tonuyla konuşulduğu takdirde algılama ve anlamlandırma eksikliğinden ötürü iletişim kopukluğu yaşanabilmektedir. Aynı şekilde yüz yüze iletişim kurma biçimine adapte olmuş yaşlı bir birey, telefonda iletişimde yalnızca sesini duyabildiği bir kişi ile sağlıklı bir iletişim kurmaktan geri kalabilmektedir. Öte yandan yaşlı insanların, telefonda iletişimi “tembel işi” diye adlandırmasına rağmen telefonda iletişim kurmaya uyum sağladığı düşünülmektedir. Baran ve arkadaşları (2017: 11) tarafından yapılan araştırmada 65-74 yaş arasındaki kişilerin yüzde 91,4’ünün cep telefonu/akıllı telefon, ev içinde geniş bant hizmetlerine sahip olan yaşlıların yaklaşık yarısının (yüzde 51) evde yüksek hızda internet kullanıyor olduğu ve tüm bunların bir sonucu olarak yaygın sosyal medya kullanımının görüldüğü bilgisi bu iddiayı güçlendirmektedir. Yine de yaşlılar tarafından en makbul görülen iletişim şeklinin yüz yüze yapılan iletişim olduğu bilinmektedir.

İnsan yaşlandığı süre içerisinde gelin, damat, torun, yeğen gibi kişiler aileye dâhil olmaktadır. Yaşlı kimseler ile çoğunluğu gençlerden oluşan yakınlar arasında zamanla bir köprü oluşmaktadır. Bu köprünün demirbaşını “kişilerarası iletişim” kurmaktadır. Gökdağ (2016: 41) tarafından sözel ve sözel olmayan mesajların, birbirini tanıyan insanlar arasında gönderilip alınması şeklinde tanımlanan kişilerarası iletişim, yaşlılık evresindeki bireylerin geçmişe, gençlerin ise bugüne ayna olmasını mümkün kılmaktadır (Canatan, 2008: 68).

Yaşlı kuşağın kişilerarası iletişim sürecindeki beklentilerinin; dürüstlük ve yalan söylememek, saygı ve sevgi, değer vermek ve iyi davranmak, konuşma esnasında kalp kırmamak, tatlı dilli ve güler yüzlü olmak, paylaşmak ve fedakârlık etmek yönünde olduğu anlaşılmaktadır (Müftüler, 2018: 121). Bu ilkelere dikkat edilmediği takdirde “yaşlılarla iletişim” sağlıklı bir şekilde gerçekleşmeyecektir. Ayrıca toplumun diğer üyeleri tarafından yaşlılarla iletişim noktasında gereken hassasiyetin gösterilmediği göz önündedir. Arpacı ve Ersoy’a göre (2007: 72) toplumda, yaşlılık dönemi ve yaşlı

iletişimine yönelik olumlu bir bakış açısı kazandırmak adına yapılan araştırmaların sayısı artırılmalı, konu hakkında örgün ve yaygın eğitimle uzman kişiler tarafından istendik yönde bir bilinç oluşturulmalıdır.

Yaşlılar ve yaşlı iletişimine dair paylaşılan bilgilerden anlaşıldığı üzere toplum nezdinde bu konuya ilişkin bir bilinçlenme inşa edilmesi gerekmektedir. Bu konuda yapılan proje ve sosyal etkinliklerden bir kısmını gösterebilmek için aşağıdaki başlığa ihtiyaç duyulmuştur.

Yaşlılarla İletişim Konusunda Yapılan Projeler

Multidisipliner bir çalışma alanı olan yaşlılık konusu, toplumsal gerçekliği meydana getirmektedir. Bununla beraber “yaşlı iletişimi” geleceğe yönelik etkisi ve önemi gün geçtikçe artan bir konu olmaktadır (Özkul ve Kalaycı, 2015: 287). Yaşlı kuşağı denilince konunun iletişim boyutu da önem kazanmaktadır. Bu konuda yapılan araştırmalara ek olarak; kurum ve kuruluşların desteğiyle yetkin kişiler tarafından eğitim verildiği ve konuya ilişkin projeler düzenlendiği görülmektedir. Bu nedenle çalışmanın literatür bölümünde yaşlılara yönelik yapılan bazı projelere yer verilmesinde fayda görülmektedir.

Özkul ve Kalaycı (2015: 269-270) tarafından yapılan araştırmaya göre, yaşlılara yönelik 2006-2015 yılları arasında toplam 34 proje düzenlenmiştir. Bu projelerin üniversite, TÜBİTAK, Kalkınma Ajansı, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, belediyeler, eğitim ve gençlik programları, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları, yaşlılara destek amaçlı kurulan dernekler, ilaç şirketleri ve sigorta şirketleri tarafından desteklendiği görülmektedir.

Malatya Kent Konseyi Kadın Meclisi, Mart 2016’da “Yaşlılarla İletişim” konulu bir konferans düzenlemiştir. Belediyenin Aile Danışmanlık Merkezi’nde görevli sosyologların farklı zamanlarda aynı konuya ilişkin gerçekleşen sunumuna ek olarak bu konferansta katılımcıların sorularına da yanıt verilmiştir (<http://malatyakadinmeclisi.com/yasli-larla-iletisimin-onemi-anlatildi/>).

Mersin Büyükşehir Belediyesi ise Mayıs 2018’de Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığında görevli psikiyatrist ve fizyoterapistlerin desteğiyle, Yusuf Bayık İlkokulu öğrenci ve velilerine, evde yatağa bağlı olarak yaşayan yaşlılarla iletişimin nasıl olması gerektiği konusunda eğitim vermiştir (<http://www.milliyet.com.tr/mersin-de-yasli-larla-iletisim-ve-fizik-mersin-yerelhaber-2802250/>). Burada döneminin getirdiği sağlık sorunlarıyla mücadele eden yaşlı insanlarla en doğru şekilde iletişim kurmak ile ilgili toplumun bilgileneşine imkân tanınmıştır.

Prof. Dr. Gülten Kaptan ise, Beykoz Üniversitesi öğretim elemanlarıyla birlikte hazırladığı “Sanatla Mutlu Yaşamak” projesinde yalnızlaşmaya iletişimle ışık tutmayı ve yaşlılara pozitif bir yön vermeyi hedeflemesiyle dikkat çekmiştir (<http://www.milliyet.com.tr/yasli-lari-yalniz-birakmayin-pembelar-detay-aile-2468921/>).

Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Mustafa Çelik de, Yaşlı Destek Programı (YADES) ile yaşlıları ziyaret ederek, yalnızlığını gidermekte ve buna ek olarak onlara

maddi destek sunmaktadır (<https://www.kayseri.bel.tr/haberler/buyuksehir-yasli-larin-yaninda>).

İstanbul Çekmeköy Belediyesi tarafından 2011 yılından beri sürdürülen “Ailemizin Çınarları” isimli proje ise yaşlılara karşı saygı ve vefa duygusunu geliştirme, aileye ve topluma ilişkin geleneksel değerlerin devamlılık kazanması ve nesilden nesile aktarılmasını sağlama amacını taşımaktadır. Uzun vadeli bir proje olması yönüyle diğer kurum ve kuruluşlara da örnek teşkil etmektedir (<https://www.cekmekoy.bel.tr/tr/ailemizin-cinarlari-projesi>).

Yaşlılığa adım atma, hayatımızın gerçeklerinden birisini oluşturmaktadır (Kaya, 2017: 436). Bu adımda yaşlı kişiler toplumun desteğine ihtiyaç duymaktadır. Fakat bu desteğin sebebi, süreci ya da sonucu hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan bireylere, kurum ve kuruluşlar tarafından eğitim, proje, sosyal etkinlik imkânı sunulmaktadır. Böylece yaşlı iletişimine yönelik olumlu bir bakış açısı da kazandırılmış olunacaktır. Arpacı ve Tokyürek de (2007: 82) bu fikri, gelecekte yaşlılara daha mutlu bir yaşam sağlamak ve gençlere de yaşlılarla birlikte sağlıklı bir iletişim ortamı yaratabilmek adına yapılan “yaşlılık iletişimi” temalı çalışmaların sürdürülmesi görüşüyle desteklemektedir.

YÖNTEM

Toplumunu oluşturan bireylerin sahip olduğu bir iletişim yeteneği vardır. Bu yetenek yaşam evreleri ile değişime uğramamaktadır. Ancak insanların yaşam evrelerinde kişilerarası iletişime bakış açısı değişebilmektedir. Özellikle yaşlıların gözünden kişilerarası iletişimin değişen yönlerini saptamak, bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda yaşları 65 ile 95 arasında değişen 8 kadın ve 8 erkek olmak üzere toplam 16 kişi ile Ağustos 2018’de yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Seyidoğlu (2003: 37)’na göre daha önceden hazırlanan bir soru kılavuzuna rağmen yeni sorular sorma imkânı da tanıyan yarı yapılandırılmış görüşmeler, yüz yüze bir ilişkiye dayanması ve konu hakkında derinlemesine bilgi sunması bakımında da önemlidir. Görüşmeye katılım gösteren kişilere, kartopu modeli ile ulaşılmıştır. Bu görüşmeler ve görüşmelere ait deşifreler ise yazarlar tarafından yapılmıştır.

Görüşülen kişi sayısının az olmasından ötürü elde edilen bilgilerin araştırma evreninin tamamına genellenebilir olduğunu söylemek zordur. Fakat yarı yapılandırılmış görüşme tekniği sayesinde konu hakkında derinlemesine yanıtlar alındığı için, nihayetinde mantıksal çıkarımlarda bulunmak mümkün görülmektedir.

Araştırmanın amacına ulaşması adına katılımcılara görüşme sırasında şu sorular yöneltilmiştir:

- İletişim sizin için ne ifade ediyor? Kişilerarası iletişim hakkında neler söylemek istersiniz?
- İnsanlarla iletişimde en beğenilen yönünüz nedir?
- En çok hangi ortamlarda insanlarla iletişime girmekten keyif alırsınız?
- Geçmişten günümüze iletişimde neler değişmiştir?
- İletişime dair özlem duyduğunuz an’lar var mıdır?

Çalışmada gerçekleştirilen görüşmeler ve görüşmelere ait deşifreler ise yazarlar tarafından yapılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Çalışma kapsamında görüşmeyi kabul eden 8 erkek ve 8 kadın katılımcının demografik bilgileri, Tablo 1’de verilmiştir. Katılımcılar çalışma içerisinde ad ve soyadlarının baş harfleri ile kodlanmıştır. Bulgular kısmında katılımcıların yaşı da bu kodlamanın ardı sıra parantez içinde verilmiştir. Görüşmelerden elde edilen bilgiler ise alt başlıklara ayrılmıştır. Bunun sebebi de çalışmanın okunmasını kolaylaştırmaktır.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Bilgileri

Adı-Soyadı	Yaşı	Yaşadığı Yer	Mesleği	Medeni Durumu/Cinsiyeti
AK	70	Mersin	Emekli	Evli/Erkek
SÖ	66	İstanbul	Emekli	Evli/Erkek
GS	66	Trabzon	Emekli	Eşi ölmüş /Kadın
KK	80	Ermenek	Ev Hanımı	Eşi ölmüş/Kadın
NS	95	Ermenek	Ev Hanımı	Eşi ölmüş /Kadın
NA	70	Trabzon	Emekli	Evli/Kadın
NB	65	Trabzon	Emekli	Eşi ölmüş /Erkek
ÖB	68	Alanya	Esnaf	Evli/Erkek
PK	65	Trabzon	Emekli	Evli/Kadın
SB1	66	Alanya	Ev Hanımı	Evli/Kadın
SŞ	67	Ermenek	Ev Hanımı	Evli/Kadın
SB2	72	Ermenek	Emekli	Evli/Erkek
SÜ	73	Kuşadası	Emekli	Evli/Erkek
SS1	74	İstanbul	Ev Hanımı	Evli/Kadın
SS2	82	İstanbul	Emekli	Evli/Erkek
YY	76	Ermenek	Turizm Rehberi	Eşi ölmüş /Erkek

Tablo 1’den anlaşılacağı üzere İstanbul, Trabzon, Aydın iline bağlı Kuşadası, Mersin ve Karaman ilinin Ermenek ilçesinde yaşayan, yaşları 65 ile 95 arasında değişen 8 kadın ve 8 erkek görüşmeye katılım göstermiştir. Ayrıca 11 katılımcının evli, 5 katılımcının eşinin ölmüş olduğu, 9 katılımcının emekli, 5 katılımcının ev hanımı ve 2 katılımcının birinin esnaflık, diğerinin de turizm rehberliği yaptığı tespit edilmiştir.

Görüşmeye katılan katılımcılardan kadın ve erkek sayısının oransal dağılım göstermesine de önem verilmiştir.

Yaşlıların Gözünden Kişilerarası İletişimin Anlamı:

Çalışmanın içeriğine ulaşabilmek için katılımcılara birtakım sorular sorulmuştur. Bahsi geçen sorular yöneltilirken, anlamsal bir sıra takip edilmesine dikkat edilmiştir. Buna bağlı olarak ilk aşamada katılımcılardan iletişimi tanımlaması ve kişilerarası iletişimin kendileri için ne ifade ettiğini açıklaması istenmiştir.

Katılımcıların ilgili soruya verdiği yanıtlara göre birkaç ifadenin öne çıktığını söylemek mümkündür. İlk olarak katılımcıların adı geçen iletişime ilişkin olarak paylaşmak, bir arada olmak, mutluluk, fikir teatisi, gönül bağı gibi kavramları ön plana çıkarttıkları görülmektedir. Nitekim YY (76), “Tur rehberliğinde, televizyonda, gazete, dergilerde ve diğer iletişim araçlarından sürekli insanlarla iletişim halindeyim. İletişim benim için hayat demektir” derken, SÖ (66), “Aynı evde mesajlaşarak iletişim kuran eşler var. Kafelere gittiğimde birbirlerinin yüzüne bakmaktan aciz, sadece telefonlarına odaklanmış insanlar görüyorum. Bizim kültürümüzde kahve içmeye gelen kişi, sohbet eder, etrafı izler; ama telefona bakmaz. Böylece kişilerarası iletişimde; yani karşılıklı konuşmanın var olduğu ortamda yaşamak, mutluluk da beraberinde gelir” diyerek, YY’yi desteklemiştir.

Dökmen (2000:23) iletişimi bir göndericiden alıcıya iletide bulunulması, kişilerarası iletişimi ise gönderici ve alıcının insan olması şeklinde tanımlamaktadır. YY (76) ve SÖ (66) tarafından yapılan ifadelerden sürekli mesaj alışverişi olduğunu ve bunların insanlar arasında gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Yani yaşlıların çevresiyle kurduğu iletişim türü kişilerarası iletişimi işaret etmektedir.

KK’nin (80), “İnsan insanın acısını alır, diye bir söz vardır. İyi dostlarla hoş sohbetlere ortak olmak eşsiz bir duygudur. İletişim benim için çok kıymetlidir. İnsanlarla iletişim kurunca kuş gibi hafiflerim. Birileriyle bir şeyler paylaşmak çok kıymetli. 50 yıldır eşim de yanımda değil. Yalnızlık Allah’a mahsus, iyi ki ailem, dostlarım var” şeklindeki açıklamasından yaşlıların, yakınlarının vefatından sonra diğer insanlarla iletişim kurarak, hayata tutunduğu sonucu çıkarılmaktadır. ÖB (68) de “İletişim anlık değil, görüşmenin ardından on yıl geçse bile karşındaki insana ‘Hatırlar mısın, şu çay bahçesinde otururken garson şöyle yapmıştı!’ diyebilmektir. Yani süreklilik arz eden bir süreçtir. Çevremdeki insanlara ileride çocuklarına anlatacak neyi olduklarını sorarım. Sosyal medyada birbirinize gösterdiğiniz videoları mı anlatacaksınız? Paylaştığın fotoğrafların kaç beğeni aldığını mı konuşacaksınız? Bilgisayar ortamında okey oynarken sarı beşliyi neden atmadığınızı mı konuşacaksınız? Bence konuşacak hiçbir şeyleri yok. Ne yazık ki yeni bir dönemin varlığında doğan çocuklar, biz yaşlılara çok farklı gelirken; onlara da biz farklı geliyoruz” diye konuya ilişkin hassasiyetini gösteren açıklamasıyla diğerlerine benzer şekilde ifadelerde bulunmuştur.

Katılımcıların yorumlarından anlaşıldığı üzere iletişim insan yaşamını anlamlı kılan bir olgudur. Buna göre iletişim ve kişilerarası iletişimin; bir arada olma, kaynaşma, paylaşma, iki gönül arası köprü kurma olarak algılandığı görülürken, diğer yandan da günümüz insanları tarafından yeterince önem verilmediği görüşü dikkat çekmektedir.

Aşkın ve arkadaşları (2005: 82) tarafından bu durum insanın kendisini araması ama bugünün şartlarında sanal âlemlerle veya sahte ilişkilerle şiddetli bir hal aldığı şeklinde yorumlanmaktadır.

İletişim Sürecinde Beğenilen Kişilik Özellikleri ve İletişim Kurmaktan Keyif Alınan Ortamlar:

Görüşmede yer alan katılımcılar iletişim sürecinde en beğenilen yönü ve iletişim kurmaktan keyif aldığı ortamları ifade etmiştir. Aşağıda yer alan Tablo 2’de konuyla ilgili görüşleri yer bulmaktadır.

Tablo 2: İletişim Sürecinde En Beğenilen Kişilik Özelliği

Adı-Soyadı	Yaşı	İletişim Sürecinde En Beğenilen Kişilik Özelliği
AK	70	İyi bir dinleyici
SÖ	66	İyi bir dinleyici
GS	66	Samimi
KK	80	Dürüst
NS	95	Anlayışlı
NA	70	Sır tutabilen
NB	65	Samimi
ÖB	68	İyi bir dinleyici
PK	65	Dürüst
SB1	66	Güler yüzlü
SŞ	67	Anlayışlı
SB2	72	Samimi
SÜ	73	Dürüst
SS1	74	Anlayışlı
SS2	82	İlgili
YY	76	Samimi

Tablo 2’de yer alan bilgilerden katılımcıların iletişim sürecinde diğerleri tarafından beğenilen yönlerini samimi, dürüst, anlayışlı, ilgili, sır tutabilen, güler yüzlü ve iyi bir dinleyici olmak şeklinde ifade ettiği görülmektedir. Yaman (2016: 180) tarafından insani iletişimde bazı temel taşları yerine koymadan başarılı olmak mümkün görülmemektedir. Bu taşlar, aynı zamanda sağlıklı bir iletişimde olması gereken kişilik özellikleri ile eş değerdir. Örneğin iyi bir dinleyici olmadan, bir konuşmacı olmak da mümkün değildir. İnsanlar karşısındaki kişiyi dinlemeli, aldığı mesajı anlamlandırdıktan sonra doğru şekilde geri dönütlerde bulunmalıdır. Hartley (2010: 96) tarafından kişilerarası iletişimde etkili dinleme, bir beceri olarak görülmekte ve insanların üzerinde yoğunlaşması gereken bir unsur olarak ifade edilmektedir.

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen bir diğer soru, katılımcıların hangi ortamlarda iletişim kurmaktan keyif aldığı ile ilgilidir. Katılımcılar tarafından bu soruya verilen yanıtlar aşağıdaki şekildedir:

AK (70), "Çocukluk döneminde aile ve akrabalar ile güçlü ilişkiler kuruyorsun. Gençlik döneminde ağırlıklı olarak iş hayatındaki insanlarla ilişkiler kurulabiliyor. Yaşlılık döneminde ise arkadaş ve komşular ağır basabiliyor. Aile üyeleriniz vefat ediyor ve iş arkadaşlarınızdan kopabiliyorsunuz. Mesela biz İstanbul'dan Mersin'e geldik. İş arkadaşlarımla iletişimim koptu. En çok akrabalar, komşular, en az arkadaşlarla iletişim kurarım. Akrabalarım ile internetin sağladığı kolaylık ile sık sık görüşebiliyorum" diyerek, yaşam evrelerinde iletişim kurulan kişiler noktasında çeşitli sebeplerle değişim yaşandığı bilgisini paylaşmaktadır. Ayrıca yaşlılık döneminde iletişim teknolojilerinin sunduğu ağ bağlantısının ilişkilerini olumlu yönde etkilediği görüşü de dikkat çekmektedir.

SÖ (66), "8 saat işte, 8 saat uykuda, en az üç saat ise yolda geçiyor. Sonuçta evde ailene, dışarda arkadaşlarına ayıracak 3-4 saatin kalıyor. Bir de çocukları olan biri için sadece onlarla ilgilenirsin ve gün biter, ne eşe ne de dostla iletişim kurmak için vakit kalmaz. Vakıt kalırsa sırasıyla ailene, akrabalarına, arkadaşlarına ilgi gösterirsin. Neden başta aile ve akrabalar var? Çünkü sevgi bağı var" şeklindeki açıklamasıyla yoğun bir yaşama sahip olduğunda sadece birincil dereceden yakınlarına vakit ayrılabilceği görüşünü paylaşmaktadır.

İnsanın bireysel ve toplumsal yaşama uyum gösterebilmesi için; iletişim kurmaya ve konuşmaya biyolojik ve psikolojik olarak gereksinim duymaktadır (Yaman, 2016: 64). İletişim kurmaktan keyif duyulan ortamlar değişime uğrayabilmektedir. Ancak insanın iletişim kurma ve konuşma ihtiyacı değişmemektedir. Günümüzde insanlar vaktin dar olması, uzaklık, yeni iletişim teknolojilerinin kullanımına hakim olmama gibi durumlardan muzdarip olsa dahi iletişim kurmanın bir "ihtiyaç olduğu" gerçeği değişmemektedir.

GS (66), KK (80), NS (95), SŞ (67) gibi düşünen YY (76), "Üniversitelerde profesör hocalarla da sık sık görüşürüm, dağdaki çoban arkadaşlarımla da. Sohbet etmekten keyif aldığım insanlarla konuştuğum ortamları severim" ifadesine yer vermiştir. Bu noktada sağlıklı bir iletişim sürecinin oluşması halinde kişinin kimliğinin de önemini yitirdiği bulgusuna ulaşılmaktadır.

Arkadaş ortamında daha rahat iletişim kurabildiğini ifade eden NA (70), NB (65), PK (65), SB2 (72), SÜ (73), SS2 (82) ile ortak görüşe sahip olan SB1 (66) de, "Arkadaşlarımla kurduğum iletişimde daha sıcak, samimi bir iletişim ortamı oluyor. Arkadaşlarımla bir araya geldiğimizde birbirimizi pür dikkat dinler, telkinlerde bulunur, kâh güler kâh ağlarız. Yoksa aramızda etkileşimin olmadığı bir sürecin kime faydası dokunur?" yorumunda bulunmuştur.

Becerikli (2013: 29) ileri yaş grubunun, yaşlılığa bağlı rahatsızlıklar, fiziksel güç kaybı gibi nedenlerle evde geçirdiği zaman diliminde uzakta olan akrabalarıyla yeni iletişim teknolojilerinin sunduğu ağ yoluyla iletişim kurabildiğini ifade etmektedir. Buna rağmen yaşlı kimselerin iletişim kurmaktan keyif alma durumunun en az akraba ortamında görüldüğü dikkat çekmektedir. Bunun nedenini de yine katılımcıların

verdiği yanıtla göre uzaklık, hastalık, ölüm gibi sebeplere bağlamak mümkündür. Yaşlıların yakın arkadaş ve çevre ile ilişkilerinde arkadaşlık, psikolojik rahatlık söz konusudur (Lowry, 2009:506). Ayrıca yaşlıların yüz yüze iletişim kurmaktan yana olduğu düşünüldüğünde, uzaktaki akrabası yerine etrafındaki komşuları, arkadaşlarıyla yüz yüze iletişim kurmayı tercih etmesi doğal karşılanmaktadır.

Geçmiş ve Günümüz İletişimi Arasındaki Farklar:

Her şeyin değişmesinde etkili olan varlık, insandır. İnsanın değiştiği bir düzende her şeyin aynı kalması mümkün değildir. Bu noktada değişimin bir sonucu olarak da geçmiş ve günümüz iletişimi ortaya çıkmaktadır. Adı geçen konuya ait değişimler, katılımcılar tarafından şu şekilde dile getirilmiştir:

AK (70), “60-65 yıl önce bazı yaşlı kimseler cep telefonu olsa keşke, derdi. Postanede adımızı, sıra numaramızı yazıp verirlerdi bize. Görüşeceğim kişinin numarasını da ilgili kişiye verirdim ve saatlerce beklerdim. Şimdi ise her şey kolaylaştı. Tabii 5 dakikalık bir konuşma için saatlerce beklemeyi göze alıyorduk; ama şuan istediğim herkesi internette görebiliyorum. Yine de yüz yüze iletişimin yerini tutmuyor.”

SÖ (66), “Geçmişte insan insanı bir bakışıyla bile anlardı. Birlik, beraberlik vardı. En fazla radyo lüksüne sahiptik. Televizyon deseniz her evde bulunmazdı. Günümüzde neyse ki misafir odalarında televizyon yok da iki cümle kurabiliyoruz birbirimizle. Geçmişte iletişimi engelleyen herhangi bir durum yoktu. Şimdi ise onca gürültünün içinde birbirinin sesini arayan iki insan gibiyiz. Tam bir şey konuşuyorsun, karşıdaki kişinin en yüksek desibelde telefonu çalıyor ya da ortamda son ses yabancı müzik açık oluyor. İşin özünde iletişimin geçmişten günümüze bir değişim yaşadığı görülüyor. Belki teknoloji iletişime dair onca yeniliği getirdi; ama beraberinde iki mislini götürdü.”

İletişim süreci sonrasında gönderici ve alıcıda iyi, olumlu etkiler bırakması, bu iletişimin gereksinimlerin karşılandığı, değer verildiği, anlaşıldığını göstermektedir (Kaya, 2011: 17). AK (70) ve SÖ (66) tarafından söylenenler doğrultusunda bugünkü iletişim teknolojilerinin kolaylık sağlamasına rağmen, insanların günlük iletişim ihtiyacını karşılamada yeterli olmadığı sonucunu çıkarmak mümkündür.

NS (95), “Eskiden düğün salonu yoktu, misafirlerimize bağ evlerimizin salonlarını açardık. Davul çalan kadınlar arasında iletişim kurularak yazılan dizeler her kız senesinde davul eşliğinde okunurdu. Birbirimize sarılarak dertleşir, ağlardık. Eskilerden pek kimse kalmadı, şimdiki gençler de bir elinde telefon, diğer elinde bilgisayar ile meşgul oluyor. Eskiden yaş ve meslek fark etmeden bir araya toplanırdık. Şimdi herkes kendine göre bir grup belirleyip, nadir de olsa bir araya geliyor ya da hiçbir araya gelmiyor. Bir araya gelme yok oldu.”

ÖB (68), “Bu iş asansörün icadına kadar uzar. 30 yıldır iletişimsizliğin hâkim olduğunu düşünüyorum. Eskiden evlerin birinci ve ikinci katları çok değerli imiş. Asansör icat edildiğinde dünyanın emlak piyasası altüst oluyor. İnsanlar artık evin katına dikkat bile etmiyor. Çok katlı bu yapılarda günümüz noktasında insanlar karşı komşusunu bile tanıyamıyor. Geçim derdi diye kılıf bulduğumuz bu iletişimsizlik sorunu, yaygınlık kazanmış. Tabii, tek katlı evde doğup büyüyen insanlar hâlâ kapının önünde

oturur, birbirleriyle ve herkesle hoş sohbetler kurar. Eskiden sabahları balkona çıktığımızda birbirimize 'Sabah şeriflerin hayırlı olsun' derdik. Şimdi kapının önünde oturan kadınlar, gelen geçen insanın neden selam vermediğini konuşuyor. Yeni nesil evdeki wifi (internet erişimi) için dışarıya adım dahi atmaz oldu. Kurdukları sanal dünyada beğenme, mesaj, dürtme gibi boş bir iletişim şekli ile yaşamını sürdürüyorlar. Örneğin dükkânıma gelen genç müşteriler aldığı ürünle özçekim yapıp, fotoğrafını paylaşıyor. Ama iki kelam etmiyorlar. En azından iyi günler ya da kolay gelsin gibi cümleler beklemek hakkımdır, diye düşünüyorum."

PK (65), "İletişim hızlandı. Özellikle teknolojinin gelişmesiyle iletişimde kopukluklar olmaya başladı. Samimiyet azaldı. Göstermelik yaşamlar söz konusu oldu. Mesela kalabalık bir masanın etrafında onca kişinin olduğu bir fotoğraf paylaşımı yapıyor. Ancak gerçekte masa etrafında biri telefonla uğraşiyor, diğeri televizyona bakıyor, diğeri konuşulandan bi'haber."

Yüz yüze yapılan kişilerarası iletişimde yaşlılar tarafından yakın ilişkiler kurma, çevresindeki insanların daha ilgili davranması, kendilerini dinlemesi ve dinledikleri ile ilgilenilmesi önem arz etmektedir (Cüceloğlu, 2002: 14). Bu başlık altında şimdiye dek katılımcılar tarafından ifade edilenler doğrultusunda iletişim hızlanmasına rağmen, anlamını ve derinliğini yitirdiği anlaşılmaktadır. Hatta yaşlılık evresindeki bu kişiler tarafından günümüz iletişim anlayışı "sanal iletişim dünyası", "göstermelik iletişim" şeklinde ifade edilmiştir.

SB1 (66), "Geçmişte sabaha dek evin anahtarı kapının dışında asılı kalırdı. Bu, herkese kapımızın açık olduğunu ve diledikleri zaman gelebileceğini gösteriyordu. Şimdi ise evde otururken bile kapımıza kilit vuruyoruz. Yeni iletişim araçları insanları tembelleştiriyor. Böylece insanlar sırf koltuğu, halısı kirlenmesin diye evine misafir kabul etmiyor. Eskiden balkona çıktığımızda bile birçok kişiyle selamlaşırđık. Şimdi ise insanlar konuştuğu kişiye 'Bize de gelin oturalım. Buyurun bir kahve içelim' demekten korktuğu için penceresini dahi aralamıyor. Günümüz insanları mesajlaşma esnasında kullandığı ifadeler dışında yüz ifadeleri kullanmayı bile unuttur hale geldi. ... Eskiden sabah, öğle ve akşam gezmelerimiz olurdu. Bazen de biz misafir ağırlardık. Orta yaşlı insanlara sabah ziyaretine giderdik. Cuma sabahları yaşlı hastaları ziyaret etmeye giderdik. Öğle sonrası dostlarımızla bir araya gelirdik. Akşamları da eşimizle beraber vakit geçirirdik. Eşlerimizle beraber arabaşı veya çiğ köfte gecelerinde bir araya gelirdik. Şimdi ise üç-beş kişiyi bir araya getirmek zor oluyor. Karşısında oturacağımız televizyon olmadığı için birbirimize ayıracak vaktimiz vardı. Tüm zamanımızı eşimiz, çocuklarımız ve dostlarımız için harcardık."

YY (76), "Günümüz gençleri sanal bir ortamda adına 'yeni iletişim teknolojisi' dediği bir yaşam tarzını sürdürmekle meşguldür. Sanal ortamda saatlerce konuşmak ile yüz yüze iki kelam etmek bir midir? Ayrıca büyüklere olan saygısını yitirmiş bir gençlik görüyorum. Mesela bu nesil sokakta yürürken omuzuna çarptığı insana özür dilemekten bile aciz oldu. Çünkü elindeki telefondan bir an bile gözünü çekerse çok şey kaybedebilir!"

KK (80), NA (70) ve SŞ (67) tarafından geçmişteki gibi iletişimin sürdürülmesi adına çaba gösterilmektedir. SB (72), SÜ (73) ve SS2 (82) ise bunun mümkün olmadığını, çünkü iletişim sürecinde samimiyet yönünün kaybedildiği görüşünü savunmaktadır.

Bu başlık altında katılımcıların geçmiş ve günümüz iletişimi arasındaki farklara ilişkin yaptığı yorumlar incelenmiştir. Buna göre katılımcıların bir kısmı yeni iletişim teknolojilerinin varlığı ile iletişimde zaman ve mekân sınırlamasının ortadan kalkmasıyla iletişim kurmanın bilhassa telefonla kolaylaştığını belirtmiştir. İletişim teknolojilerinden biri olan telefonun, bir iletişim ve irtibat aracı olarak özellikle yaşlının hareket etme gücünün azalmasıyla birlikte daha çok önem kazandığı bilgisi bu görüşü destekler niteliktedir (<https://acikders.ankara.edu.tr>). Bazı katılımcılar ise özellikle gençlerin bu iletişim teknolojilerinin esiri olduğu ve gerçek yaşamdaki iletişimden koparak “sanal iletişim” dünyasına yöneldiği görüşündedir. Artut (2014: 12)’a göre, tüm dünyada internet kullanım oranlarının günden güne artması bu durumun bir göstergesidir. Bugünkü şartlarda teknoloji ve onun hayatımıza kattığı yeni nesil iletişim araçları insanlıkla birlikte yaşayan paralel bir dünyanın başrolüdür. Değişen toplum dinamikleri ile yaşlılar da dahil olmak üzere tüm bireyler bu değişime ayak uydurmak zorunda bırakılmıştır (Baran vd., 2017: 4). Bu değişen yapıyı en zor kabullenme evresinin yaşlılık olduğu bilinmektedir.

Arpacı ve Tokyürek (2007: 81-82) tarafından yapılan araştırmada yaşlıların gençlerden beklentileri incelenmiştir. Buna göre yaşlılarla sohbet edilmesinin, yaşlılara saygı ve sevgi ile yaklaşılmasının, yaşlıların bilgi ve tecrübelerinden yararlanılmasının, yaşlılara alçak sesle ve hakaret etmeden konuşulmasının, yeni teknolojilerin kullanımında yardımcı olunmasının ve yaşlıların geçmişteki yaşantısına önem verilmesinin doğru bir yaklaşım olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Yani gençlerin yaşlılar ile ilişkilerinde farklı görüşleri hoşgörü ile karşılayıp, paylaştıkları ortak yönlere ağırlık vermesinde fayda bulunduğunu söylemek mümkündür.

İletişime Dair Özlemi Duyulan An'lar:

AK (70), “Mesela bayramlarda çocukken komşu ve büyüklerimizin evine gider, bayram harçlığı alırdık. Fakirliğin olduğu bu dönemde üç kuruş harçlık bile değerli gelirdi. Kumbara paramızı biriktirirdik. O parayla da lastik ayakkabı alırdık. Babam Bostancı’da arkadaşının bakkalına gönderirdi beni. Babamın selamını bakkalıcı amcaya söyler, ihtiyaçlarımızı sepete doldururdum. Yani eskiden selam, saygı ve güvenle ilişkiler hallediliyordu. Herkes sözünde dururdu, saygı ve sevgi vardı. Şimdi ben kardeşime dahi güvenemiyorum.”

SÖ (66), “En çok mektup yazmayı özleyorum. Bunun dışında telgraf çekme kültürünü geçen yıla dek sürdürüyordum. Gönderdiğim kişiler de sadece benden tebliğ aldığını söylerdi. Tebliği yalnızca ben gönderdiğim için hatırlanmak hoşlarına gidiyordu.”

Uzaktan iletişimde ilk teknolojik gelişme, telgraftır. İki merkez arasında, karar kılınmış işaretlerin aracılığıyla yazılı belgelerin iletilmesini mümkün kılan bir telekomünikasyon düzenidir (Aziz, 2012: 89). SÖ (66) nün ifadesinden görüldüğü üzere aslolan telgraf göndermek değil, göndermeyi düşünmüş olmaktır. Karşı tarafa gönderilen telgraf, kişiye değerli olduğu mesajını vermektedir.

KK (80), “En çok anne ve babamla yaşlı, hasta ziyareti ve bir araya gelişlerimizi çok özliyorum. Bağ evlerindeki hoş sohbetlerimizi özliyorum.”

NS (95), “Geçmişte hasta ziyareti, yaşlı ziyareti ve akşamdan eşlerle bir araya gelme vasıtasıyla zamanın nasıl geçtiğini bile anlamazdık. Şimdi ne o insanlar kaldı ne de iletişimin tadı tuzu. Bir yerin çınarı da olsan, yaslanacak başka bir omuz arıyorsun. Koskoca evde yalnız başıma yüreğim burkuluyor.”

NA (70), “Evimizde anne ve babamla, kardeşlerim eşliğinde iletişim ortamı yaratmaktı. Babaannem de bizimle kalırdı. Birlik ve beraberlik içinde yaşıyor olmak çok güzeldi.”

NB (65), “Sevgi bağlarının iletişime kattığı güzellikleri özliyorum. İnsan sevdiği insanları dinlemekten, onlarla konuşmaktan keyif alır, diye düşünüyorum.”

ÖB (68), “Gün boyu yakınlarınızla o kadar çok mesajlaşıyor ya da arama yapıyorsunuz ki, akşam eve geldiğinizde konuşacak bir şeyiniz kalmıyor. Babam PTT’de santralde görevli biri olarak telefonla görüşmesi ücretsizdi. Yine de annemle günde bir kez konuşurdu. Ancak akşam olup, bir araya geldiğinde konuşacak nice şey olurdu. Ailece kâğıt oyunu oynarız. Maksat sohbet etmektir. Arkadaşlarıma her zaman sahip oldukları tek dostun ben olduğumu söylerim. Çünkü ben her hafta beraber vakit geçirebileceğim birilerini bulurum; ama onlar bulamadığı için hep beni çağırırlar. Konuyla ilgili olarak kayıp bir gençliğin yetiştiğine vurgu yapmak isterim. Kız o kadar hızlı mesaj yazıyor, erkek o kadar hızlı cevap veriyor ki herkes çocuğunun bilgisayar profesörü olacağını düşünüyor. Hâlbuki iki kelimeyi bir araya getirmekten aciz bir gençlik yetişmektedir.”

Geleneksel medyada yer bulan radyo, televizyon, gazete ve dergi araçları tek yönlü bir iletişim olanağına sahiptir. Teknolojik gelişimle beraber telefon, mobil telefon, bilgisayarın internet tabanlı yapı kazanması ve buna sosyal medyanın da eklenmesiyle oluşan bir yeni medya gücü vardır (Aziz, 2012: 86-87). Yeni medyanın sunduğu iki yönlü iletişim fırsatına karşılık, kişilerarası iletişimin değer bulduğu dönem, sadece tek yönlü iletişim olanağına sahip geleneksel medyanın var olduğu dönemlerdi. Bugün iki yönlü iletişim fırsatı sunan yeni iletişim teknolojilerine rağmen insanlar iletişimi fırsat olarak görmeyi bırakmışlardır. Nihayetinde zaman, mekan, ulaşım gibi sınırlamalara takılmayan iletişimin, önemli bir olgu olduğu da unutulmaya başlanmıştır.

PK (65), “Günümüz insanlarında zaman kısıtlı ve bu nedenle telefonda iletişimi tercih ediyor. Vakitsizlikten ötürü bir yakınım davetiyeyi bana telefonda gönderdi. Ben de kendisine altının fotoğrafını çekip taktım say, demek istiyorum. Artık insanların birbirine özel günler dışında ayıracak vakti yok.”

SB (66), Haftada bir kez pikniğe gidilirdi. Eşeğin heybesine yiyecekler konulur, kalenin başına pikniğe giderdik. Koşu yarışları yapar, çiğ köfte yoğurur, eğlenceler yapar ve geç saatlere kadar sohbet ederdik. On aile gittiğimiz piknikten bu yana, bugün beraber gidecek bir kişi bulamıyoruz. Eski dostlukları da, gezmeleri de, bir araya gelip sohbet etmeyi de özliyoruz.”

SŞ (67), "Eskiden birbirimizin başına gider, yardım bahanesiyle günü beraber geçirmenin bir yolunu bulurduk. Misafire ne yemek yedireceğinin derdine düşüp davette bulunmayan insanlar var. Bahçeden ot toplar, onlarla aş pişiririz. Yeter ki iletişimi koparmayalım."

Geleneksel ilişkilerde selam vermenin, hal hatır sormanın önemli bir yeri vardır. Modern yaşam insanı ise, bir taraftan çok yoğun insan ilişkisi içindedir: iş hayatı, site mekanı, şehir içi yolculuklar, alışveriş merkezlerinde olduğu gibi. Fakat bir taraftan da kişilerarası iletişimin temel ögesi olan "insani" ilişkileri en alt düzeydedir (Yılmaz, 2010: 179). PK (65)'nin vakitsizliğe, SB (66)'nin bir araya gelemeyişlere, SŞ (67)'nin ise misafir ağırlama korkusuna yönelik serzenişleri bu ilişkilerin düzeyini gösterir niteliktedir. Günümüz insanın konuşmayı bırakıp, sessizleştiği görülmektedir. Çünkü kulaklıkta çalan müzik, telefonda mesaj ile konuşulan kişi, tablette veya bilgisayarda oynanan oyun insan için hemen yanı başındaki insanla konuşmaktan daha iyi bir seçenek olarak görünmektedir.

SB (72), "Akşamları eş, dost ile buluşup, sohbet etmeyi çok özledim. Şimdi bulup bir araya gelindiğinde gözler televizyonda veya telefonda oluyor. Buna da iletişim denemez. Öncesinde bir gün kapımızdan geçmeyen bir büyüğümüzü merak ederdik. Şimdi ise varlığından bile haberdar değiliz. Eskiden iletişim araçlarının çeşidi ve sayısı azdı. Hangi evde bu araçlar varsa, o evde toplanılırdı. Böylece o araçlar sayesinde bir araya gelinmiş olunurdu. Bir süre sonra araçlar unutulur, derin bir sohbete dalnırdı."

SÜ (73), "Henüz çocukluk dönemimizde bile iletişimimiz çok güzeldi. Sabahtan akşama kadar ceviz oynayan, çember-topaç çevirirdik. Güler, konuşurduk. Şimdi sokaklarda birkaç çocuk görmek bile zor oldu. Keşke böyle kopmasaydı bağlar!"

SS1 (74), Eskiden olduğu gibi bahçemizde beraber oturup sohbet etmeyi özledim. Şimdi evler betonla çevrili oluyor. Gelen insanlarla da evin içinde oturuyoruz. Bunun dışında evde birlik halinde oturulurdu. Şimdi çocuklar il dışında, onlardan uzağız. Yalnızca telefonlardan iletişim kuruyorum ya da bayramda görmeye geliyorlar."

SS2 (82), Mektupları ve teypleri özledim. Sesini teybe yükleyip kaydederdik. Mektuplara fotoğraf eklerdik ve onlar da gönderilen kişiye anı olarak kalırdı. Birbirimize sıkı sıkıya bağlı olduğumuz anlar daha güzeldi. Çok fonksiyonlu iletişim araçlarına karşı, insanlar en önemli fonksiyonunu yitirdi; yüz yüze iken konuşma ve dinleme fonksiyonunu."

Kaya (2011: 79-80), SS2 (82)'nin günümüz insanı tarafından konuşma ve dinleme fonksiyonunun yitirilmesi görüşünü, çevrimiçi iletişim ortamında çok fazla zaman harcamanın etrafındaki kişilerle yüz yüze iletişim için kurmak için zaman kalmadığı ifadesiyle güçlendirmektedir. Ayrıca diğer katılımcıların ifadelerine de bakıldığında; geleneksel iletişim araçlarından biri olan mektubun, yeni iletişim teknolojilerinin etkilerine karşılık yapıcı bir güce sahip olduğu da görülmektedir.

YY (76), "Keşke geçmişteki gibi kalabilseydik. Saygı ve sevginin iletişimle ilişkili bir kavram olduğuna inanıyorum. Dün de bugün de sokakta yürürken bile ceketimin düğmesini açmam. Her insan saygı ve sevgiyi hak eder. Bunun mevki ya da konumla

alakası yoktu. Karşımdaki her insanın sözüne değer veririm, her cümlemi en az üç kez düşündükten sonra kurarım. Geçmişteki ilişkilerim sürsün isterdim.”

Katılımcıların ilgili soruya verdiği yanıtlardan, geçmişte iletişimin saygı ve sevgi ile inşa edildiği, uzaktaki akraba, eşe, dosta ulaşımın zor olmasına rağmen daha kıymetli görüldüğü, çok katlı apartman kültürü ile şimdilerde kapı komşusuna tanımayanlara karşın bağ evlerinde her daim bir arada bulunduğu, hafta sonları vakitsizliğin bir problem olmayıp, bir araya geldiği gibi özlemlerin varlığı anlaşılmaktadır. Türkoğlu'na göre (2010: 13) kişilerarası iletişimdeki yitirilen güzelliklere, bir nevi yeni iletişim teknolojilerinin varlığı neden olmaktadır. Katılımcılar yüz yüze iletişim kurmaktan ziyade, telefon, bilgisayar, tablet gibi günümüz iletişim araçları ile iletişim kurmaktan ötürü oluşan eksiklikler ile bunu desteklemektedir.

Görüşme kapsamında elde edilen ifadelerden de anlaşılacağı üzere her şeyin değiştiği bir dünya düzeni içerisinde kişilerarası iletişimde değişim göstermiştir. Geçmiş ile günümüz iletişimini kıyaslayabilmesi bakımından araştırmada yer bulan ileri yaş grubu kişilerin konuya ilişkin yorumları önem arz etmektedir. Buna göre kişilerarası iletişimin, yaşlılık evresindeki bireylerin yalnızlık, hastalık ölüm gibi durumlarla başa çıkması gereken durumlarda “hayata tutunmasını sağlayan bir unsur” olduğu anlaşılmıştır.

SONUÇ

İnsanların bir araya gelmesini mecbur kılan iletişim dönemi, yeni iletişim teknolojileriyle değişime uğramıştır. Öncesinde her gün bir araya gelmek için bahanesi olan insanlar, uzaktakileri de yakın kılmak için mektup yazmaktaydı. Bugün ise telefon, bilgisayar, tablet gibi iletişim teknolojileriyle ağ bağlantısı kurulabilmektedir. Bu da, dünyanın öbür ucundaki insanla bile eş zamanlı olarak iletişim kurmayı mümkün kılmaktadır. Geçmiş ve günümüz arasındaki iletişimin değerlendirilmesi bakımından bu dönemlere şahit olan ileri yaştaki bireylerin sunduğu bilgi, duygu ve düşünceler önem arz etmektedir.

Bu çalışmada yaşlıların iletişimi nasıl algıladığı, yaşlılık döneminde özellikle de kişilerarası iletişim özelinde ne tür değişimlerin yaşandığı araştırılmak istenmiştir. Araştırma kapsamında Ağustos 2018’de toplamda 16 yaşlılık dönemindeki katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada 65 yaş ve üzeri yaşlı olarak kabul edilen kişiler, örneklem olarak kabul edilmiştir. Görüşmeler sonucunda iletişim ve kişilerarası iletişimin yaşlılar tarafından yaşamı anlamlı kılan bir olgu olarak ifade edilmesi dikkat çekmektedir. Buna göre iletişim ve kişilerarası iletişim, bir arada olma, kaynaşma, paylaşma, iki gönül arası köprü kurma olarak görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların iletişim sürecinde iken diğerleri tarafından beğenilen yönleri hususunda samimi, dürüst, anlayışlı, ilgili, sır tutabilen, güler yüzlü ve iyi bir dinleyici olmanın önem arz ettiği görülmektedir.

Çalışmanın amacını da yansıtması bakımından en temel başlıklardan biri olan katılımcıların geçmiş ve günümüz iletişimi arasındaki farklara ilişkin ise yaşlıların bakış açısıyla iki farklı görüş ortaya çıkmaktadır. Yeni iletişim teknolojilerinin varlığı

ile iletişimde zaman ve mekân sınırlamasının ortadan kalkmasıyla iletişim kurmanın bilhassa telefonla kolaylaştığını belirten katılımcılara karşılık özellikle gençlerin bu iletişim teknolojilerinin esiri olduğu ve gerçek yaşamda çevresiyle iletişim kurmaktan aciz hale geldiği görüşünü paylaşan katılımcılar da olduğu tespit edilmiştir. Bu noktada yaşlıların yeni iletişim teknolojilerinin kullanımına değil, uzun süre ve bilinçsiz şekilde kullanılmasına karşı çıktığı düşünülmektedir. Çünkü iletişim teknolojilerine karşı olunması halinde yaşlı bireylerin bu araçlarla iletişim kurmayı topyekûn reddetmesi gerekirdi. Yaşlıların gözünden iletişim ve kişilerarası iletişimin, anlamlı ilişkiler kurmaya eş değer görüldüğü anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada elde edilen bulgular, literatürde yer verilen bilgileri destekler niteliktedir. Aynı zamanda bugüne kadar yaşlıların iletişimi algılayış biçimi ile dün ve bugünün iletişimini ele alan; yani iletişim anlamında ortaya çıkan değişimleri ele alan bir çalışma olması bakımından da önemlidir. Bu yönüyle çalışmanın alana farklı bir bakış açısı sunduğu düşünülmektedir. Ayrıca çalışmanın bundan sonra gerçekleştirilecek benzer çalışmalara fikir vermesi beklenmektedir.

KAYNAKÇA

Arpacı, Fatma ve Ersoy, Ali Fuat (2007). "Türk Toplumunda Yaşlılık: Yetişkin Bireylerin Yaşlılık Dönemi Görüşlerine İlişkin Bir Araştırma", 38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Ankara/Türkiye, s. 61-73.

Arpacı, Fatma ve Tokyürek, Şadan (2007). "Yaşlıların Gençlerden Beklentilerine Gençlerin ve Yaşlıların Katılım Durumları", Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, ICANAS Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 38, s. 61-74.

Artut, Selçuk (2014). Teknoloji-İnsan Birlikteliği, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Aşkın, Muhittin vd. (2005). İnsan Yolunda Davranışlar İlişkiler-İletişim, (Ed. Adem Solak), 1. Baskı, Ankara: Hegem & Bilimadamı Yayınları.

Aziz, Aysel (2012). İletişime Giriş, 4.Baskı, İstanbul: Hiperlink Yayınları.

Baran, Aylin Görgün; Kurt, Şeyda Koçak ve Tekeli, Esra S. (2017). "Yaşlıların Dijital Teknolojileri Kullanım Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma", Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Sayı: 45, s. 1-24.

Canatan, Ayşe (2008). "Toplumsal Değerler ve Yaşlılar", Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, Sayı: 1, s.62-71.

Cüceloğlu, Doğan (2002). Yeniden İnsan İnsana, 28. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Dökmen, Üstün (2000). İletişim Çatışmaları ve Empati, 14. Baskı, İstanbul: Sistem Yayınları.

Gökdağ, Rüçhan (2016). Kişilerarası İletişim-İnsan İlişkilerinin Psikolojik Temelleri, 1. Baskı, Ankara: Sınırsız Yayıncılık.

Hartley, Peter (2010). Kişilerarası İletişim, (Çev: Ülkü Doğanay, Melike Yamanoglu, Burcu Şimşek, Pınar Özdemir, Halise Şanlı ve İnan Taştan), 1. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.

https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/3176/mod_resource/content/0/8.Hafta%20Ya%C5%9Fl%C4%B1%20bak%C4%B1m%20teknikerlerinin%20ya%C5%9Fl%C4%B1yla%20ileti%C5%9Fimi.pdf, Erişim Tarihi: 15.11.2018.

<https://www.cekmekoy.bel.tr/tr/ailemizin-cinarlari-projesi>, Erişim Tarihi: 05.11.2018.

<https://www.kayseri.bel.tr/haberler/buyuksehir-yaslilarin-yaninda>, Erişim Tarihi: 05.11.2018.

<http://malatyakadinmeclisi.com/yaslilarla-iletisimin-onemi-anlatildi/>, Erişim Tarihi: 15.11.2018.

<http://www.milliyet.com.tr/mersin-de-yaslilarla-iletisim-ve-fizik-mersin-yerelhaber-2802250/>, Erişim Tarihi: 05.11.2018.

<http://www.milliyet.com.tr/yaslilari-yalniz-birakmayin-pembenar-detay-aile-2468921/>, Erişim Tarihi: 15.11.2018

Kalınkara, Velittin (2012). “Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Yaşlı: Yaşlıların Statüsü ve Geleceği”, International Symposium on Relations of Turkey-Belgium and Co-Exhibition of Turkish Arts, Belgium.

Kaya, Alim (2011). *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim*, 2. Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Kaya, Fevzi (2017). “Türkiye’de Yaşlı Nüfus ve Huzurevleri”, İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 61, Kırgızistan, s. 423-440.

Kurt, Gökhan ve Beyaztaş, Fatma B. ve Erkol, Zerrin (2010), “Yaşlıların Sorunları ve Yaşam Memnuniyeti”, Adli Tıp Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 2, s. 32-39.

LOWRY, Deborah S. (2009). “Aging Social Change and Elderly Well-Being in Rural China: Insights from Mixed-Methods Village Research”, Population Studies Center Research Report, China, Report: 09-691.

Müftüler, Habibe Gülsüm (2018). “Yaşlılar Açısından Yaşlılık Gerçeği”, Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, s. 92-129.

Özkul, Metin ve Kalaycı, Işıl (2015). “Türkiye’de Yaşlılık Çalışmaları”, Sosyoloji Konferansları, Cilt: 2, Sayı: 52, s. 259-290.

Özmen, Ş. Yüksel (2013), “Türk Kültüründe Yaşlıların Yeri ve Medyayla Yaşlılığın Değişen Konumu”, Milli Folklor, Cilt: 25, Sayı: 100, ss.110-119.

Seyidoğlu, Halil (2003). *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*, 9.Baskı, İstanbul: Güzem Can Yayınları.

Tezcan, Sebahat ve Seçkiner, Pelin (2012). “Türkiye’de Demografik Değişim; Yaşlılık Perspektifi”, Yaşlı Sağlığı Sorunlar ve Çözümler, Ed: Dilek Aslan ve Melikşah Ertem, Ankara: Palme Yayıncılık.

TÜİK, (2017). “İstatistikle Yaşlılar, 2016”, Haber Bülteni, Sayı: 24664.

Cemil Meriç - 10. Sosyal Bilimler ve Spor Kongresi
Hatay - 23-25 Kasım 2018

Türkoğlu, Nurçay (2010). İletişim Bilimlerinden Kültürel Çalışmalara Toplumsal İletişim Tanımlar, Kavramlar, Tartışmalar, 4. Baskı, İstanbul: Urban Kitabevi.

Quintelier, Ellen (2007). "Differences in Political Participation Between Young and Old People", Contemporary Politics, Volume: 13, Number: 2, p.165-180.

Yaman, Ertuğrul (2016). Susma Sanatı, 6. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.

Y. Becerikli, Sema (2013). Kuşaklararası İletişim Açısından Yeni İletişim Teknolojilerinin Kullanımı, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 44, s. 19-31.

Yılmaz, Sıdıka (2010). Homo Sermo Onis: İfade Eden İnsan, 1.Baskı, İstanbul: Agora Kitaplığı.

Wolf, Linda M. (1998). "Ageism: An Introduction", <http://faculty.webster.edu/woolfm/ageism.html>, Erişim Tarihi 15-11-2018.